

УДК 811.161.2'282(477.86)

**ЛЕКСИКА СЕЛА СТРИГАНЦІ ЯК ОБ'ЄКТ
ЛЕКСИКОГРАФІЧНОГО ОПРАЦЮВАННЯ.
3. 8 (ЗАТАЄНИЙ – ЗАЧЬЙТИ)**

Любов Осташ

кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янської філології
Львівського національного університету імені Івана Франка

(Львів, Україна)

e-mail: ostash.lubov@ukr.net

ORCID: 0000-0001-8785-7442

Роман Осташ

кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу української мови
Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

(Львів, Україна)

e-mail: ostash.lubov@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9291-2653

У статті запропоновано нові підходи до лексикографічного опрацювання лексики сучасного мовлення мешканців одного села. Разом із апелювальною лексикою у словник уведено й оніми (імена, прізвища, вуличні прізвиська, мікротопоніми, топоніми). Окрім фразеологізмів, подано також узвичаєні вислови. У статті вміщено восьму частину лексем, які починаються на літеру З. У кожній словниковій статті подано максимальну кількість прикладів-цитат із розмовного діалектного мовлення, особливо при тих значеннях, які можуть відрізнятися від значень певної лексеми в літературній мові.

Ключові слова: діалектологія; лексикографія; фразеологія; діалектне мовлення; говірка; село Стриганці.

Ostash Liubov, Ostash Roman, Lexis of Stryhantsi village as objekt of lexicographical processing. 3/Z. 8 (ЗАТАЄНИЙ – ЗАЧЬЙТИ).

The article suggests new approaches to the lexicographical processing of the modern speech lexis of residents from the particular village. Dialect of the village Stryhantsi of Tysmenytsya district, Ivano Frankivsk region was chosen as an object of the research, it is currently included into the dialect of the South-West Naddnistrianshchyna. The village is situated 30 km from the regional center – the city of Ivano-Frankivsk (driving through Roshniv, Klubivtsi, Tysmenytsia). It is supposed that the village was founded in 1624. The village is marked on the map of the French engineer- map-maker Le Vasseur de Beauplan dated 1650. The article contains the eighth part of the lexemes starting from 'З' (Z) letter. Registry words are provided under the capital letters in bold in accordance with the Ukrainian alphabet. Each vocabulary article provides the transcription with the obligatory mark of the stress and other acoustic peculiarities of the lexeme after the registry word in the square brackets. Stress mark in the transcription is put before the stressed syllable. Remarks are provided after the square brackets: for the noun – indication of the ending in the genitive case singular, indication of gender; for the verb – indication of the belonging to the part of the speech and aspect, for the adjective – indication of the belonging to part of the speech. Adjectives are provided in the form of masculine gender, followed by the endings in feminine and neutral genders; for other parts of the speech – indication of the belonging to the part of the speech. The glossary article provides all the meanings of the lexeme known to the author and the

maximum quantity of the examples with the quotes from the colloquial dialect speech, especially with meanings which can differ from the meaning of the same lexeme in the standard language. Endings are separated by the Arabic numerals. Homonyms are provided in the separate articles with the separate quantitative indication of the index to the right. Onyms along with the appellative lexis are introduced into the glossary (first names, surnames, street nicknames, microtoponyms, toponyms). Common phrases are also presented in addition to idioms. Some of the lexemes present a significant interest for the researchers of the historical grammar of Ukrainian language.

Keywords: *dialectology; lexicography; phraseology; dialectal speech; dialect; Stryhantsi village.*

Метою запропонованої статті є лексикографічне опрацювання лексики сучасного мовлення мешканців одного села. Об'єктом дослідження обрано говірку села Струганці Тисменицького (діалектне стриганецьке – *Тисменецького*) району Івано-Франківської області (Україна). Говірка міститься на південному заході наддністрянського діалекту. Село розташоване в 30 км від обласного центру – міста Івано-Франківська (якщо їхати через *Рішинів, Клубівці, Тисменицю*). Вважається, що воно засноване у 1624 році. Село значиться на карті французького інженера-картографа Левассера де Боплана з 1650 року. Сусіднє село *Рішинів* – набагато давніше, у писемних пам'ятках згадується з 1387 року. Із Стриганцями сусідять також села *Довге, Поберезжя* (діалектне стриганецьке – *Поберезжі*).

Структура словникової статті. Реєстрові слова подано великими літерами жирним шрифтом за українською абеткою. Після реєстрового слова у квадратних дужках наведено транскрипцію з обов'язковим позначенням наголосу та інших звукових особливостей лексеми. У мовленні стриганчан ненаголошений звук [e] звучить невиразно, часто наближаючись до [и] або [і]. Характерною особливістю говірки є те, що часто один і той же мовець може вживати будь-яку з цих паралельних фонетичних форм. Тобто при вимові лексеми **селó** 'вид населеного пункту' можливі такі фонетичні варіанти: **селó** [се^лло], **силó** [си^лло], **силó** [си^лло]. Із цієї ж причини, указуючи на середній рід у словникових статтях, присвячених прикметникам і дієприкметникам, указуємо (в ненаголошеній позиції) через скісну риску подвійну вимову, наприклад: «**КАВÓВИЙ** [ка^вовий], -а, -e/-и, *прикм.* **1.** Який стосується кави. **2.** Який має колір, аналогічний до кольору кави». Докладніше варіанти -e/-и не розшифровуємо, хоча слід мати на увазі, що, окрім указаних, можливі ще проміжні варіанти: звук [e], наближений до [и], та звук [и], наближений до [e]. Знак наголосу у транскрипції ставимо перед наголошеним складом. Після квадратних дужок подано ремарки: для **іменника** – вказівка на закінчення родового відмінка однини, вказівка на рід (*ч., ж., с.*, при іменникові спільного роду – *сп. р.*); для **дієслова** – вказівка на частиномовну належність слова та на вид (*док., недок.*); для **прикметника** – вказівка на частиномовну належність. Прикметники подано у формі чоловічого роду, після того через коми вказано закінчення жіночого та середнього родів; для **інших частин мови** – вказівка на частиномовну належність. Якщо слово багатозначне, викладено всі відомі авторам значення лексеми. Ці значення відокремлено арабськими цифрами. Омоніми подано в окремих статтях із числовим позначенням індексу справа. Якщо реєстровим словом є вуличне прізвище, то у словниковій статті вказуємо основні похідні форми прізвищ членів сім'ї, не розписуючи детально всі можливі варіанти антропонімформул, у яких можуть уживатися

ці основні форми. Докладніше про функціонування вуличних прізвиськ у Стриганцях [див. Осташ 2006].

Загальні умовні скорочення: **Авт.** – примітка авторів статті; **безос.** – безособове; **див.** – дивись; **дісприкм.** – дісприкметник; **дієсл.** – дієслово; **док.** – доконаний вид; **заст.** – застаріле; **знач.** – значення; **ж.** – жіночий рід; **кул.** – кулінарне; **недок.** – недоконаний вид; **пас.** – пасивний; **перев.** – переважно; **перен.** – переносне значення; **прикм.** – прикметник; **присл.** – прислівник; **с.** – середній рід; **сп. р.** – спільний рід; **ч.** – чоловічий рід; **♦** – фразеологічні одиниці; **■** – узвичаєні вислови.

3

ЗАТАЄНИЙ [затаїєний], **-а, -е/-и, прикм.** **1.** Який має від природи прихований характер, не любить афішувати перед людьми свої риси, наміри, вчинки і т. ін. **2.** (який приховує, маскує свої наміри) підступний.

ЗАТАЇТИ *див.* **ЗАТАЇЮВАТИ.**

ЗАТАЛАБУВАТИ [заталабувати] *дієсл., док.* Ідучи в дощову погоду, забруднити одяг грязюкою: *Дивісі, як він штані заталабуво́в. Див. це ПОТАЛАБУВАТИ, ТАЛАБУВАТИ.*

ЗАТАЛАПАНИЙ [заталапаний], **-а, -е/-и, прикм.** Забруднений грязюкою, болотом. *Див. це ЗАБАЦЬКАНИЙ.*

ЗАТАЛАПАТИ *див.* **ЗАТАЛАПУВАТИ.**

ЗАТАЛАПАТИСИ *див.* **ЗАТАЛАПУВАТИСИ.**

ЗАТАЛАПУВАТИ [заталапувати] *дієсл., недок., ЗАТАЛАПАТИ* [заталапати] *док.* Ідучи в дощову погоду, забруднювати, оббризкувати одяг грязюкою.

ЗАТАЛАПУВАТИСИ [заталапуватис'і] *дієсл., недок., ЗАТАЛАПАТИСИ* [заталапатис'і] *док.* Виконуючи яку-небудь роботу, вимазуватися рідким брудом. *Див. це ТАЛАПАТИСИ, ПОТАЛАПАТИСИ, ЗАБАЦЬКУВАТИСИ, ЗАТАЛАПУВАТИСИ.*

ЗАТАЛЮВАТИ [заталувати] *дієсл., док., перен.* (що) зуміти втихомирити, владнати якимсь непорозумінням між двома чи кількома особами: *Вони́ сі були́ сільно посвари́ли, але ї́ яко́сь вдало́сі то заталува́ти. Пор. ЗАГЛАЇТИ, ПОТАЛЮВАТИ, ТАЛЮВАТИ.*

ЗАТАРАБАНИТИ [затарабанити] *дієсл., док.* **1.** Постукати; часто постукати по чомусь. **2.** Заговорити швидко, скоромовкою. *Див. це ТАРАБАНИТИ.*

ЗАТАРАКАТИ¹ *див.* **ЗАТАРАКУВАТИ.**

ЗАТАРАКАТИ² [затаракати] *дієсл., док.* **1.** Клацнути, затрясти чим-небудь, видаючи характерний звук. **2.** (чим, у що-небудь, по чому-небудь) почати часто вдаряти, стукати; затарабанити: *Він прийшо́в пізно і затара́ков в вікно́, абі́м відомкну́ла двє́рі.* **3.** (про порожній металевий та інший посуд, скляні вироби, які транспортують) торохтіти. **4. перен.** Заговорити швидко, скоромовкою. *Див. це ТАРАКАТИ.*

ЗАТАРАКАТИСИ¹ *див.* **ЗАТАРАКУВАТИСИ**¹.

ЗАТАРАКАТИСИ² *див.* **ЗАТАРАКУВАТИСИ**².

ЗАТАРАКУВАТИ [затаракувати] *дієсл., недок., ЗАТАРАКАТИ¹ [затаракати] *док.* Випадково оббризкувати тіло або одяг рідкою грязюкою, якою-небудь технічною рідиною та ін.; забруднювати. *Див. це ЗАТРИСКУВАТИ, ЗАТРОЦЬКУВАТИ, ОБГАРАКУВАТИ.**

ЗАТАРАКУВАТИСИ¹ [затаракуватис'і] *дієсл., недок.* **ЗАТАРАКАТИСИ**¹ [затаракатис'і] *док.* Захоплюватися цікавою розмовою і

витрачати на неї багато часу; заговорюватися: *Ми сі затарáкали, а там б'ульба стíне.*

ЗАТАРА́КУВАТИСІ² [зата́ракуватис'і] дієсл., *недок.*
ЗАТАРА́КАТИСІ² [зата́ракатис'і] *док.* Випадково оббризуватися рідкою грязюкою, якою-небудь технічною рідиною та ін.; забруднюватися. *Див. ще ЗАТРИ́СКУВАТИСІ, ОБТАРА́КУВАТИСІ.*

ЗАТАХТА́РИТИ [затахта́рити] дієсл., *док.* **1.** (кого) занастити: (із розмови матері з дочкою): *Я тебе́ за нелюба віддала, я ж тебе́ затахтаріла.* **2.** (що) (покласти що-небудь кудись і забути, де воно знаходиться) подіти, запропастити.

ЗАТАХТА́РИТИСІ [затахта́ритис'і] дієсл., *док.* Подітися невідомо де; кудись подітися; запропаститися, пропасти: (із розмови матері з сином): *Ти де затахтарівсі? Я його́ чекаю, як кáні на доц, робо́ти по́вно, а він десь валанца́єсі.*

ЗАТА́ЧУВАТИСІ [зата́чуватис'і], **ЗАТО́ЧУВАТИСІ** [зато́чуватис'і] дієсл., *недок.*, **ЗАТО́ЧИТИСІ** [зато́читис'і] *док.* (випадково або з певних обставин (напр., будучи п'яним) втрачати рівновагу при ходьбі) заточуватися.

ЗАТА́ЮВАТИ [зата́ювати] дієсл., *недок.*, **ЗАТА́ЙТИ** [зата́йти] *док.* Приховувати що-небудь перед кимось; не говорити правди.

ЗАТА́ЮВАТИСІ [зата́юватис'і] дієсл., *недок.*, **ЗАТА́ЙТИСІ** [зата́йитис'і] *док.* **1.** (про людину або тварину, комаху) припишкнути в засідці чи сховку: *Му́ха побруніла, побруніла і десь зата́їласі.* **2.** Те саме, що **ЗАТА́ЮВАТИ.**

ЗАТЕРНІ́ТИ *див. ЗАТЕ́РНЮВАТИ.*

ЗАТЕ́РНЮВАТИ [зате́рн'увати] дієсл., *недок.*, **ЗАТЕРНІ́ТИ** [зате́рнити] *док.* Заправляти страву жиром або посипати якою-небудь приправою (напр., петрушкою) у дуже малій кількості. *Див. ще ПОТЕ́РНІТИ, ТЕ́РНІТИ.*

ЗАТЕ́РПАТИ [зате́рпати] дієсл., *недок.*, **ЗАТЕ́РПНУТИ** [зате́рпнути] *док.* **1.** (про тіло людини, його частини – втрачати будь-яку чутливість, гнучкість, здатність вільно рухатися внаслідок порушення кровообігу; німіти) затерпати. **2. перен.** Ставати нерухомим, втрачати здатність рухатися внаслідок переляку; завмирати. **■ аж зате́рпнути** – (у ролі присудка) (про відчуття сильного переляку) стати нерухомим, втратити здатність рухатися внаслідок переляку; завмерти; дуже перелякатися: *а) Я як вві́діла, шо мій бахури́ско віліз на самі́й вершо́к то́ї чере́шні, то вся аж зате́рпла; б) Я весь аж зате́рп 'я дуже злякався'.*

ЗАТЕ́ТИЙ *див. ЗАТЬЫ́ТИЙ.*

ЗАТЕ́ТИСІ *див. ЗАТЬЫ́ТИСІ.*

ЗАТИКА́ТИ [затика́ти] дієсл., *недок.*, **ЗАТКА́ТИ** [затка́ти] *док.* Затикати. **■ йому́ (їй, їм) затка́ло** – а) він втратив мову від несподіванки; б) (у ситуаціях, коли хтось надмірно лізе в чужі справи, поширює про це плітки) він нарешті перестав цікавитися цією справою.

ЗАТИНА́ТИСІ [затина́натис'і] дієсл., *недок.*, **ЗАТНУ́ТИСІ** [затну́тис'і] *док.* **1.** Забувати що-небудь у процесі розмови і тому робити паузи в мовленні. **2.** Забувати що-небудь у процесі виступу на сцені (наприклад, при розповіді вірша на шкільному вечорі) і тому робити паузи, щоб пригадати. **3.** Заїкатися.

ЗА́ТИРКА [затирка], *-и, ж., кул.* (страва, зварена на воді або на молоці з розтертого в дрібні кульки борошна з водою або зі «ципаного тіста») затірка. *Див. ще ЧИР.*

ЗА́ТИЧКА [затичка], -и, ж. Щось, чим можна заткати отвір, напр., саморобний корок до пляшки.

ЗАТІГÁТИ [зат'ігати] дієсл., недок., **ЗАТІГНУ́ТИ** [зат'ігнути] док. 1. Тягнути по землі (перев. щось важке), притягнути кого- або що-небудь кудись усередину: *Затігні той мішók з мукóв до комóри*. 2. Тривати довше, ніж передбачено; відбутися пізніше, ніж передбачено: *Воні затігну́ли з тим концертом, і я не всти́ла на автобус*.

ЗАТІГÁТИСІ [зат'ігатис'і] дієсл., недок., **ЗАТІГНУ́ТИСІ** [зат'ігнутис'і] док. Тривати довше, ніж звичайно або ніж передбачено: *Зимá сéго року затігну́ласі, корову нема раз чим годувати* 'Зима цього року триває довше, ніж звичайно, корову немає зовсім чим годувати'.

ЗАТІГНУ́ТИ див. ЗАТІГÁТИ.

ЗАТІГНУ́ТИСІ див. ЗАТІГÁТИСІ.

ЗАТІЖКІ́Й [зат'іж^шкй], -á, -é, прикм. Занадто важкий. Див. ще **ТІЖКІ́Й**.

ЗА́ТКАНИЙ [затканий], -а, -е/-и, дієприкм., пас. (про отвір, напр., у посудині) затканий.

ЗАТКА́ТИ див. ЗАТИКА́ТИ.

ЗАТНУ́ТИСІ див. ЗАТИНА́ТИСІ.

ЗАТОЧІ́ТИСІ див. ЗАТА́ЧУВАТИСІ.

ЗАТО́ЧУВАТИСІ див. ЗАТА́ЧУВАТИСІ.

ЗАТРА́СКУВАТИ [затр'іскувати] дієсл., недок., **ЗАТРА́СКАТИ** [затр'іскати] док. (кого, що) 1. Випадково оббризкувати тіло або одяг водою. 2. Випадково оббризкувати тіло або одяг рідкою грязюкою, якою-небудь технічною рідиною та ін.; забруднювати. Див. ще **ЗАТАРА́КУВАТИ**, **ЗАТРО́ЦЬКУВАТИ**, **ОБТРА́СКУВАТИ**, **ОБТРА́СКУВАТИ**.

ЗАТРА́СКУВАТИСІ [затр'іскуватис'і] дієсл., недок., **ЗАТРА́СКАТИСІ** [затр'іскатис'і] док. 1. Випадково оббризкуватися водою. 2. Випадково оббризкуватися рідкою грязюкою, якою-небудь технічною рідиною та ін.; забруднюватися. Див. ще **ЗАТАРА́КУВАТИСІ**², **ОБТРА́СКУВАТИСІ**, **ОБТРА́СКУВАТИСІ**.

ЗАТРО́ЦЬКАНИЙ [затроц'каний], -а, -е/-и, дієприкм. пас. (про одяг, людину, яку-небудь річ) обхляпаний, оббризканий, забруднений рідкою грязюкою.

ЗАТРО́ЦЬКАТИ див. ЗАТРО́ЦЬКУВАТИ.

ЗАТРО́ЦЬКАТИСІ див. ЗАТРО́ЦЬКУВАТИСІ.

ЗАТРО́ЦЬКУВАТИ [затроц'кувати] дієсл., недок., **ЗАТРО́ЦЬКАТИ** [затроц'кати] док. Випадково, ненавмисне оббризкувати тіло або одяг рідкою грязюкою, якою-небудь технічною рідиною та ін.; забруднювати: *Я йшов тогді якраз коло калабáні, і менé маши́на затро́цькала*. Див. ще **ЗАТАРА́КУВАТИ**, **ЗАТРА́СКУВАТИ**, **ЗАТРО́ЦЬКУВАТИСІ**, **ОБТРО́ЦЬКУВАТИ**, **ПОЗАТРО́ЦЬКУВАТИ**.

ЗАТРО́ЦЬКУВАТИСІ [затроц'куватис'і] дієсл., недок., **ЗАТРО́ЦЬКАТИСІ** [затроц'катис'і] док. Випадково, ненавмисне оббризкуватися рідкою грязюкою, якою-небудь технічною рідиною та ін.; забруднюватися: *Надворі доц, всю́да калабáні. По́ки дійшов до шко́ли – чісто сі затро́цькав*.

ЗАТУ́ЛЮВАТИ [затул'увати] дієсл., недок., **ЗАТУ́ЛИТИ** [затулити] док. 1. Затулювати. 2. Завішувати: *З вікна́ ду́ло, то я зату́лила його́ одя́лом*.

ЗАТУЦКАТИ [затуцкати] дієсл., док. **1.** Замісити, пом'яти тісто рвучкими руками. **2.** Як-небудь замісити тісто. Див. ще **ТУЦКАТИ**.

ЗАТЬІЖКО [зат'иж'ко], **ЗАТЄЖКО** [зат'є'ж'ко] присл. (і про вантаж, і про душевний психологічний стан людини) занадто важко. Див. ще **ТЬІЖКО**.

ЗАТЬІТИЙ [зат'ітиї], -а, -е/-и, **ЗАТЄТИЙ** [зат'є'тиї], -а, -е/-и, прикм. **1.** Впертий. **2.** Наполегливий, завзятий; який прагне досягати поставленої мети.

ЗАТЬІТИСИ [зат'ітисі], **ЗАТЄТИСИ** [зат'є'тисі] дієсл., док. **1.** Впертися, не хотіти що-небудь виконувати з того, що пропонує співрозмовник. **2.** (одноразова дія) те саме, що **ЗАТНУТИСИ**.

ЗАУВАЖУВАТИ [зау'важувати] дієсл., недок., **ЗАУВАЖИТИ** [зау'важити] док. Помічати, звертати увагу: *То він мов зауважити, що ви там кліли.*

ЗАУШНИЦЯ [зау'шниц'а], -і, ж. Сережка.

ЗАФАСУВАТИ [зафасу'вати] дієсл., док., заст. Одержати що-небудь (зокрема і як плату за виконану роботу): зарплату, пенсію, товари та продукти за талонами, пільгові продукти і т. ін.: а) *Ти вже зафасував зарплату?* б) *Він сего місці зафасував на роботі цукор і олій.* Див. ще **ФАСУВАТИ**.

ЗАФІСТ [зафист] присл., заст. (надто багато, надмірно багато) забагато. Те саме, що **ЗАБАГАТО**.

ЗАХАРАБЧИТИ [заха'раб'чити], **ЗАХАРАПЧИТИ** [заха'рап'чити] дієсл., док. Силою або обманом, підступом нахабно привласнити собі що-небудь; загарбати.

ЗАХАРАПЧИТИ див. **ЗАХАРАБЧИТИ**.

ЗАХАРКОТІТИ [захаркот'іти] дієсл., док. **1.** Захропіти: *Він як захаркотіт, аж сі стіни захолітали.* **2.** Захрипіти. Див. ще **ХАРКОТІТИ**.

ЗАХІД [зах'ід], -ходу, ч. **1.** (одна із чотирьох сторін світу; протилежне – схід) захід. **2.** (частина обр'ю, де заходить сонце) захід. ☛ **сонце (сонічко) над заходом; сонце нівько над заходом** – починається захід сонця; наступає вечірня пора: *Ой, сонічко вже над заходом.*

ЗАХЛАННИЙ [зах'лан:ій], -а, -е/-и, прикм. Зажерливий, ненаситний.

ЗАХЛИСНУТИСИ [захлис'нутисі] дієсл., док. Захлинутися у процесі пиття рідини: (бабуся до внука, який у жаркий день жадібно п'є воду) *Лигонько, не спіши, бо захлинеші.*

ЗАХМАРИТИСИ [зах'маритисі] дієсл., док. (про небо) вкриватися хмарами: *Ніні небо захмарилосі.*

безос. **захмарилосі/хмарилосі:** а) *Надворі сі захмарило;* б) *Надворі захмарилосі, відко, заповідаєсі на дощ;* в) *Надворі хмарисі;* Див. ще **ХМАРИТИСИ, ПОХМАРИТИСИ**.

ЗАХОДИТИ [зах'одити] дієсл., недок., **ЗАЙТИ** [зайти] док. **1.** Потрапляти в приміщення: *Був сильний дощ. Він як зайшов в сіни, то з його плащів вода льїласі дзіоркотом.* **2.** Йти в яесь місце (часто – принагідно): а) *Я зайду ще до школи, бо там маю одну орудку;* б) (із розмови двох стриганчан – мужчини і жінки) – *Куда? – Йду до Новака, бо зломіло ми сі вчєра кісє, а кáжут, що в нєго мójсна купіти, бо він кісєта рóbит. – Агá-агá. Він зáраз, здаєсі, на рóbоті, але ти зайді. Зайді. Попитáйсі.* **3.** (про сонце) заходити за обр'ї; ховатися за хмари: а) *Сонце ще з корómисло та й зайде;* б) (із народної пісні про жіночу долю в невістках у чужому селі) *Зайшло сонце за вікóнце, За тернóву грушу. Там, де я сі не роділа, привікáти мýшу. Там, де я сі не роділа, ні моя родіна, Я так мýшу привікáти, як малá дитина.* **4.** перен. Починатися;

відбуватися; **☐ зайти** (між ким) – відбутися щось конфліктне: *Та вони між собою спочітку дуже добре жили, а потому шось між ними зайшло, чи посварилися, чи шо, і тепер між ними зэрва*; **☐ зайту на дитуну** – завагітніти; **☐ зайшла зэрва** (між ким) – почалася ворожнеча; **☐ йому вже заходи (заходить)** – він уже неадекватно сприймає дійсність.

ЗАХОДИТИСІ [заходитис'і] дієсл., недок. Захлинатися, заходитися плачем. **☐ заходитисі (ревіти) на всі сьвітú** – дуже сильно і голосно плакати (перев. від болю): (бабуся, звертаючись до маленької онуки, яка несе цеглину з наміром погратися нею) *Постав ту цеглу! Постав! Бо як впадé тобі на нóгу, то будеш заходитисі на всі сьвітú.*

ЗАХОЛТАТИ [захол'ітати] дієсл., док. (ким, чим) почати хитати: *Вітер так деревами захоли́тов, шо я думала: він їх з корінном повіривáє. Див. це ХОЛТАТИ.*

ЗАХОЛТАТИСІ [захол'ітатис'і] дієсл., док. Почати хитатися, захитатися: *Він як захаркоті́т, аж сі стіни захоли́тали. Див. це ХОЛТАТИСІ.*

ЗАХОПИТИ див. **ЗАХОПЛЮВАТИ.**

ЗАХОПЛЮВАТИ [захопл'увати] дієсл., недок., **ЗАХОПИТИ** [захопити] док. Захоплювати.

ЗАХОТИТИ [захот'іти] дієсл., док. **1.** Захотіти, виявити бажання, забажати: *а) Мої вночі приїхали з морі, з відпочінку, малі ще захотіли їсти, мусіла м варити зупу, потому лігла спати, але то вже ніч перебіта. Див. це ХОТИТИ, СХОТИТИ, ХТИТИ.*

ЗАХОТИТИСІ [захот'ітис'і] дієсл., док. Захотітися, забажатися. *Див. це ХОТИТИСІ, ХТИТИСІ.*

ЗАХРАМСТАТИ [захрам'стати] дієсл., док. Захрумкотіти.

ЗАХРУНЬКАТИ [захрун'кати] дієсл., док. (про свиню) почати хрюкати. *Див. це ПОХРУНЬКАТИ, ХРУНЬКАТИ.*

ЗАХТІТИ [захт'іти] дієсл., док. Те саме, що **ЗАХОТИТИ**: *Див. це ХТИТИ.*

ЗАХТІТИСІ [захт'ітис'і] дієсл. Те саме, що **ЗАХОТИТИСІ**: *а) А йому сі захтіло вареної мандибурки. Див. це ХТИТИСІ.*

ЗАЦАРАПИТИ [зацарапити] дієсл., док. Те саме, що **ЗАЧАРАПИТИ.**

ЗАЦВИТАТИ [зацвітати] дієсл., недок. **ЗАЦВІСТИ** [зацвісти] док. Зацвітати: *а) Дивісі, як молоденька вишенька рýсно зацвіла; б) То сі садит цибулю велику. На ні ростут цибахú або стрівки, вонó ростé догорú, потому пúкає, і на верху цибахá, або стрівки віросте такій киях, або кúпчик, або шішка, і він зацвітé, і потому там йи насіні, або зérнітка чорнінькі, і ця цибулі називáйисі сіянка. Як вонó доспійи, то то насіні сійисі і виростáйи з нéї дрібóнька цибулі. Див. це ЦВІСТИ.*

ЗАЦИРУВАТИ [зацирувати] дієсл., док. Зашити дірку в одязі на швейній машинці без накладання латки. *Див. це ЦИРУВАТИ.*

ЗАЧАЇТИСІ див. **ЗАЧАЮВАТИСІ.**

ЗАЧАРАПИТИ [зацарапити] дієсл., док. **1.** (що) міцно схопити в руки (річ, предмет і т. ін.) і не відпускати; взяти якусь річ і не віддавати. **2. перен.** (що) загарбати, привласнити (майно, маєток, фінанси і т. ін.) і не віддавати. *Див. це ЗАЦАРАПИТИ.*

ЗАЧАЮВАТИСІ [зачайуватис'і] дієсл., недок., **ЗАЧАЇТИСІ** [зачайітис'і] док. Затаюватися у засідці.

ЗАЧЕКА́ТИ [заче^нкати], **ЗАЧИКА́ТИ** [зачи^чкати] дієсл., док. Зачекати.
Див. ще **ПОЧЕКА́ТИ**.

ЗАЧЕПІ́ТИ див. **ЗАЧПА́ТИ**.

ЗАЧЕ́РТИ див. **ЗАЧИРА́ТИ**.

ЗАЧЕ́ТИ див. **ЗАЧИНА́ТИ**.

ЗАЧИНА́ТИ [зачи^ннати] дієсл., недок., **ЗАЧЬІ́ТИ** [за^ч'йти], **ЗАЧЕ́ТИ** [за^ч'е^нти] док. (приступати до якоїсь дії, розпочинати що-небудь робити) починати: а) Він був п'яний, я його не пускала до хати, і він зач^чїв гаратати в двері; б) Ти вже зач^чїла копати мандибурку? в) Як вони зач^чїли бітисі коло клубу, то всі люди дивілисі на то, як на якесь цудо.

ЗАЧИРА́ТИ [зачи^ррати] дієсл., недок., **ЗАЧЕ́РТИ** [за^ччерти] док. (воду, рідину, сипкі матеріали) зачерпувати.

ЗАЧИСНІ́ЧИТИ див. **ЗАЧИСНІ́ЧУВАТИ**.

ЗАЧИСНІ́ЧУВАТИ [зачис^ничувати] дієсл., недок., **ЗАЧИСНІ́ЧИТИ** [зачис^ничити] док. Заправляти страву часником для кращого смаку.

ЗАЧПА́ТИ [за^ч'іпати] дієсл., недок., **ЗАЧЕПІ́ТИ** [за^чепити] док. 1. (кого, що) (доторкатися до чогось) зачіпати: а) Я його нехотічі зачепіла ліктем; б) Капуста цвітна варовка, десь зачепиш, притиснеш, і вона жовтіє; в) Десь зачепіла м дімку і пірвала; г) Машина проїхала дуже близько і туй-туй не зачепіла стіну; д) А свекруха наллїла всі молошніта, шо були в хаті, молоком, і мені каже: "Не смій зачіпати!" 2. Намагатися щось взяти або зрушити з місця: (мати до дитини) Не зачіпай того, бо впде на тебе і буде плач на всю хату. 3. перен. (кого) починати з ким-небудь розмову. 4. перен. (кого) (про парубка і дівчину) починати знайомство з метою налагодження ближчих стосунків.

ЗАЧІ́СУВАТИ [за^ч'ісувати] дієсл., недок., **ЗАЧЕСА́ТИ** [за^че^нсати] док. (пригладжувати гребінцем, розміщувати в порядку волосся на голові) зачісувати: Давай я тебе зачешу, бо будеш, як фіцка.

ЗАЧІ́СУВАТИСІ [за^ч'ісуватис'і] дієсл., недок., **ЗАЧЕСА́ТИСІ** [за^че^нсатис'і] док. (пригладжувати гребінцем, розміщувати в порядку своє волосся на голові) зачісуватися.

ЗАЧМЕ́ЛЕНИЙ [за^чмеленій], -а, -е/-и, дієприкм. у знач. прикм. (який випив багато горілки) сп'янілий; очманілий.

ЗАЧМЕЛІ́ТИСІ [за^чмелитис'і] дієсл., док. Одурманити себе, випивши спиртний напій.

ЗАЧЬІ́ТИ див. **ЗАЧИНА́ТИ**.

ЛІТЕРАТУРА

Осташ, Р. І. (2006). Із життя сучасних українських прізвиськ. 3. Діалектологічні студії. б: Лінгвістичний атлас – від створення до інтерпретації / за ред. П. Гриценка, Н. Хобзей. Львів, С. 293–302.

Подано до редакції 02.09.2020 року
Прийнято до друку 01.10.2020 року